

портных средств. В частности, автор обращает внимание на неопределённость законодательства относительно оснований страховой выплаты, а также анализирует нормы законодательства, которые регулируют объёмы страховых выплат.

Ключевые слова: страховщик, потерпевший, страховая выплата, полис, материальный ущерб.

Summary

Gareev E. Problem questions of payment of insurance compensation at insurance of civil liability of cars — Article.

In the article are being examined the questions which could appear during realization insurance payment by insuring of civil responsibility of land vehicles owners. In particular the author pays attention on uncertainty of legislation regarding the basis of insurance payment. Also he analyses legislation which regulate the insurance payment volume.

Keywords: the insurer, the victim, insurance payment, policy, material damage.

УДК 347.751:620.9

Н. Ю. Голубева

ОСОБЛИВОСТІ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ДОГОВОРУ ПОСТАЧАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИМИ ТА ІНШИМИ РЕСУРСАМИ ЧЕРЕЗ ПРИЄДНАНУ МЕРЕЖУ

Актуальність розгляду правових проблем, пов'язаних із визначенням особливостей зобов'язань, що виникають з договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, у цивільному праві не викликає сумнівів, оскільки завжди важливо вірно кваліфікувати виниклі відносини та вірно застосувати відповідні правові норми, у нашому випадку необхідно визначити чи застосовувати до відносин норми про купівлю-продаж чи спеціальні норми про постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Аналіз правової природи договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу проводився у літературі І. В. Бернштейн, Е. В. Бланковою, В. В. Вітрянським, О. С. Йоффе, А. В. Кічею, С. М. Корнеєвим, Н. Савельєвим, Б. М. Сейнароєвим, Е. Д. Шешеніним, А. М. Шафір та іншими вченими. *Метою* цієї статті є встановлення особливостей договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу на відміну від загальних норм про договір купівлі-продажу на сучасному етапі розвитку цивільного законодавства України.

ЦК України, виділяючи договір ресурсопостачання в самостійний різновид договорів купівлі-продажу, містить норми, направлені на регулювання відносин з постачання енергії — електричної, теплової, а також інших ресурсів, таких як газ, нафта, вода. ЦК України встановлює презумпцію однорідності відносин з постачання різними товарами (ресурсами) через приєднану мережу.

У відповідності до ст. 714 ЦК «за договором постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу одна сторона (постачальник)

зобов'язується надавати другій стороні (споживачеві, абонентові) енергетичні та інші ресурси, передбачені договором, а споживач (абонент) зобов'язується оплачувати вартість прийнятих ресурсів та дотримуватись передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного та іншого обладнання».

Договір ресурсопостачання відноситься до договорів купівлі-продажу, оскільки містить у собі всі ознаки цього договірної зобов'язання: одна сторона передає іншій за платню певний товар (наприклад, газ). З другого боку, вказаний товар та спосіб його доставки володіють настільки специфічними властивостями, що це вимагає особливого регулювання.

При цьому критерієм виділення договорів ресурсопостачання у самостійний різновид купівлі-продажу у літературі називають його предмет, який включає два роди об'єктів: по-перше, дії ресурсозабезпечуючої організації по подачі ресурсу абонентові і відповідно дії абонента по прийому ресурсу, що подається, і його оплаті (традиційне поняття предмета зобов'язання); по-друге, товар — сам ресурс, що подається як специфічний об'єкт відносин по постачанню ресурсів через приєднану мережу [1].

Однак, думаємо, що системостворююча ознака для об'єднання договорів постачання через приєднану мережу в окремий вид купівлі-продажу є не предмет, а спосіб передачі товару — постачання через приєднану мережу.

Значення способу передачі товару як самостійної нормостворюючої ознаки найбільш наочно виявляється в тих випадках, коли один і той же товар може бути предметом різних видів купівлі-продажу тільки тому, що різні способи його передачі. Так, якщо газ поставляється в балонах — це звичайна купівля-продаж або поставка. Якщо ж газ передається через приєднану мережу — це договір енергопостачання [2].

У літературі запропонована думка, що не тільки спосіб, а характер виконання (безперервність постачання) є системостворюючими (родовими) ознаками. В ньому полягає економічний інтерес абонентів (покупців), який може забезпечуватися тільки через приєднану мережу. А особливі права і обов'язки, наприклад, відносно технічного контролю і обліку є вже похідними від характеру і способу виконання. Адже воду можна постачати і в цистернах, але при цьому практично неможливо забезпечити безперервність постачання води абоненту [3].

Це свідчить про правильність встановлення в цивільному законодавстві єдиної (модельної) юридичної конструкції договору постачання ресурсами через приєднану мережу для постачання енергією, газом, паром, теплом, питною водою, нафтою і нафтопродуктами, іншими товарами для промислових і побутових потреб. Більш того, наявність такої договірної конструкції дозволяє уникнути проблем при появі нових продуктів, постачання яких буде здійснюватися через приєднану мережу через економічну доцільність. Наприклад, в Японії і деяких європейських країнах вже діють кисневі кафе, в яких повітря, що збагатили киснем, поступає по мережі. У разі постачання вказаного товару в будинки така конструкція цілком застосовна.

Таким чином, енергопостачання, теплопостачання, водопостачання, газопостачання та постачання інших ресурсів через приєднану мережу можна розглядати в якості видів договору постачання ресурсів через приєднану мережу.

Специфічні ознаки договору, що дозволяють його виділити у окремий різновид договорів купівлі-продажу:

1) Суб'єктами договору виступають: ресурсопостачаюча організація (особа, що отримала у встановленому порядку відповідну ліцензію, як правило, це суб'єкт, що здійснює свою діяльність у сфері природних монополій) та споживач/абонент чи інша особа, до обов'язків якої належить ресурсопостачання інших абонентів.

2) Предмет договору. На перший погляд предметом договору ресурсопостачання є ресурси: електрична енергія у вигляді електричного струму і тепла енергія у вигляді пари або гарячої води, вода, газ тощо. Але за загальним правилом предметом будь-якого договору є певні фактичні і юридичні дії зобов'язаної сторони (боржника). Тому предмет договору ресурсопостачання включає два роди об'єктів: дії сторін по подачі ресурсу через приєднану мережу та його оплаті, а також власне ресурс як товар (об'єкт договору).

3) Змістом договору є продаж ресурсу — ресурсів, нетипових об'єктів речових прав, наприклад, енергію, воду не можна повернути назад виробнику, ресурс при передачі споживається.

4) Спосіб виконання договору — передача товару через приєднану мережу.

5) Для укладання договору необхідна наявність у покупця ресурсоприймаючого приладу для приєднання до мережі ресурсопостачаючої організації, а також приладів, що ураховують споживання, і іншого устаткування, що відповідає технічним вимогам.

6) Наявність прав і обов'язків сторін не тільки при передачі води, але й при її споживанні. На покупця покладаються додаткові обов'язки, пов'язані з необхідністю дотримання режиму споживання, безпеки експлуатації мереж, що знаходяться в його веденні, і справності приладів, що використовуються ним, і устаткування.

7) Ресурсопостачаюча організація має право контролю за станом технічних засобів та безпекою їх експлуатації, що впливає з договору і не є проявом якихось владних повноважень.

8) На відміну від договору купівлі-продажу, який передбачає обов'язок покупця «прийняти товар», за договором постачання ресурсів через приєднану мережу абонент «зобов'язується оплачувати прийнятий ресурс». Це означає, що на нього в принципі не покладається обов'язок прийняти товар, тобто отримати певну кількість води. Крім того, для договору водопостачання характерні такі обов'язки абонента, які не властиві купівлі-продажу: дотримання певного режиму споживання води, забезпечення безпеки енергетичних сітей і справність приладів, що використовуються ним, і устаткування, пов'язаного із споживанням води.

9) Для цього договору не характерні такі атрибути багатьох договорів купівлі-продажу, як гарантійний термін і термін придатності товару, комплектна тара і упаковка і ін.

10) Договір ресурсопостачання є консенсуальним, двостороннім та відплатним, публічним (за умови дотримання абонентом правил приєднання до мережі), як правило, безстроковим та договором приєднання (останнє пояснюється тим, що ресурсопостачання здійснюються, як правило, суб'єктами-монополістами).

11) Істотні умови договору в ЦК не указані, але у спеціальному законодавстві містяться. Так, згідно з Законом України «Про питну воду та питне водопостачання» від 10 січня 2002 р. істотними умовами договору про надання послуг з питного водопостачання є: режим надання послуг; обсяги питного водопостачання за нормативами питного водопостачання; порядок надання послуг з водовідведення; розмір та порядок оплати послуг централізованого водопостачання і водовідведення; права та обов'язки сторін договору; відповідальність сторін договору.

12) Наявність специфічного регулювання, наприклад, ці відносини регулюються законами України: «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р., «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 р., «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 р., «Про питну воду та питне водопостачання», багатьма підзаконними нормативними актами, в тому числі Постановою КМУ від 25.12.1996 р. № 1548 «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)», Постановою КМУ № 1168 від 28.10.1997 р. «Про вдосконалення системи державного регулювання тарифів на житлово-комунальні послуги», Правилами надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення, затвердженими постановою КМУ від 21 липня 2005 р. № 630, Правилами користування системами комунального водопостачання та водовідведення в містах і селищах України, затвердженими наказом Державного комітету України по житлово-комунальному господарству від 1 липня 1994 р. № 65, СаиПіН «Вода питна. Гігієнічні вимоги до якості води централізованого господарсько-питного водопостачання», затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.12.1996 р. № 383 тощо.

Режим надання послуг. Правила надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення, затверджені постановою КМУ від 21 липня 2005 р. № 630 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 1268 від 31.10.2007 р.), передбачають, що послуги надаються споживачам безперервно, за винятком часу перерв на:

- проведення в установленому порядку ремонтних і профілактичних робіт виконавцем за графіком, погодженим з виконавчими органами сільських, селищних та міських рад або місцевими державними адміністраціями;

- ліквідацію наслідків, пов'язаних з дією непереборної сили або аварією.

Обсяги ресурсопостачання за нормативами, тобто йдеться про кількість та якість ресурсу. Фізична особа, яка використовує енергетичні та інші ресурси для задоволення побутових потреб, має право одержувати їх в будь-якій необхідній їй кількості. Тобто для такого договору умова про кількість (обсяг) не є істотною.

Якість ресурсу, що подається, повинна відповідати вимогам державних стандартів і іншим обов'язковим правилам. Окремі якісні показники встанов-

люються угодою сторін договору (наприклад, температура гарячої води, тиск води). Способи визначення якості ресурсів, урахувуючи їх технічну складність, звичайно регулюються в імперативному порядку спеціальними нормативними актами, рідше — угодою сторін.

Порушення ресурсозабезпечуючою організацією умови про якість дає абоненту право відмовитися від оплати такого ресурсу, а також стягнути збитки (реальні).

Розмір та порядок оплати послуг. Ціна в договорах ресурсопостачання в більшості випадків визначається не самими сторонами, а затвердженими тарифами. Вони відрізняються залежно від суб'єктного складу договору і періодично індексуються з урахуванням темпів інфляції.

На відміну від договору купівлі-продажу, що передбачає обов'язок покупця прийняти товар, за договором енергопостачання абонент «зобов'язується оплачувати прийняту енергію». Це означає, що на нього в принципі не покладається обов'язок прийняти товар, тобто одержати визначену кількість енергії. В даній ситуації споживач набуває право отримати енергію в межах, визначених договором, а цьому праву кореспондує обов'язок постачальника забезпечити наявність в мережі відповідної кількості енергії.

Обов'язками споживача щодо ресурсопостачання є: а) оплатити вартість прийнятих ресурсів; б) дотримуватись передбаченого договором режиму їх використання; в) забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного та іншого обладнання.

Обов'язками постачальника є надання енергетичних та інших ресурсів споживачеві (абоненту) за допомогою технічних засобів передачі: а) в обумовленій кількості; б) з дотриманням погодженого режиму постачання; в) встановленої якості. Крім того, спеціальним законодавством передбачаються додаткові обов'язки постачальника. Наприклад, за договором постачання електричної енергії фізичним особам, які використовують її для задоволення побутових потреб, електропостачальник зобов'язується: а) надавати інформацію про послуги, пов'язані з електропостачанням, та терміни обмежень і відключень; б) гарантувати безпечне користування послугами, пов'язаними з електропостачанням, за умов дотримання споживачем вимог правил безпечної експлуатації внутрішньої електромережі, електроустановок та побутових електроприладів; в) повідомляти споживача письмово або через засоби масової інформації та в місцях оплати за електроенергію про зміни тарифів не пізніше за 5 днів до їх впровадження; г) проводити контрольне знімання показань приладів обліку відповідно до графіків; д) проводити планові перевірку, ремонт і заміну приладів обліку; е) розглядати звернення споживача щодо надання послуг, пов'язаних з постачанням електроенергії; є) ознайомити споживача з Правилами користування електричною енергією для населення та провести інструктаж щодо умов безпечної експлуатації приладів обліку.

Таким чином, договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу володіє значною специфікою, що дозволяє виділити його у окремий різновид договорів купівлі-продажу.

Література

1. Брагинский М. И. Договорное право. Книга вторая : Договоры о передаче имущества / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. — М. : Статут, 2004. — С. 134.
2. Романец Ю. В. Система договоров в гражданском праве России / Ю. В. Романец. — М. : Статут, 2001. — С. 293.
3. Блинкова Е. В. Гражданско-правовое регулирование снабжения товарами через присоединенную сеть — от дифференциации к единству / Е. В. Блинкова // Юрист. — 2004. — № 12. — С. 11–12.

Анотація

Голубева Н. Ю. Особливості зобов'язань, що виникають з договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. — Стаття.

Стаття присвячена дослідженню особливостей договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу на відміну від загальних норм про договір купівлі-продажу на сучасному етапі розвитку цивільного законодавства України. Відмічається, що системостворююча ознака для об'єднання договорів постачання через приєднану мережу в окремий вид купівлі-продажу є не предмет, а спосіб передачі товару — постачання через приєднану мережу.

Ключові слова: зобов'язання, договір ресурсопостачання, постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, договірні зобов'язання.

Аннотация

Голубева Н. Ю. Особенности обязательств, которые возникают из договора снабжения энергетическими и другими ресурсами через присоединенную сеть. — Статья.

Статья посвящена исследованию особенностей договора снабжения энергетическими и другими ресурсами через присоединенную сеть в отличие от общих норм о договоре покупки-продажи на современном этапе развития гражданского законодательства Украины. Отмечается, что системобразующий признак для объединения договоров снабжения через присоединенную сеть в отдельный вид покупки-продажи является не предметом, а способом передачи товара — снабжение через присоединенную сеть.

Ключевые слова: обязательство, договор ресурсопоставки, снабжение энергетическими и другими ресурсами через присоединенную сеть, договорные обязательства.

Summary

Golubeva N. Features of obligations, which arise out of agreement of supply by power and other resources through the added network. — Article.

The article is devoted to research of features of agreement of supply by power and other resources through the added network unlike general norms about the agreement of purchase-sale on the modern stage of development of civil legislation of Ukraine. It is marked that system sign for association of agreements of supply through the added network in the separate type of purchase-sale, there is no object, and the method of transmission of commodity is the supply through the added network.

Keywords: obligation, agreement, supply by power and other resources through the added network, contractual obligations.